

УДК 658.153:658.26

Витвицька У.Я.*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів
Івано-Франківського національного
технічного університету нафти і газу***Андрійчук І.В.***кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки підприємства
Івано-Франківського національного
технічного університету нафти і газу***Петрунів Д.В.***магістр
Івано-Франківського національного
технічного університету нафти і газу*

ІНТЕГРАЛЬНА ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ НА ПРИКЛАДІ ВІТЧИЗНЯНИХ ЕНЕРГОПОСТАЧАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

У статті розглянуто сучасні науково-методичні підходи до трактування управління оборотними активами підприємств. Сформовано модель інтегральної оцінки рівня управління оборотними активами енергопостачальних підприємств. На прикладі ПАТ «Прикарпаттяобленерго» та ПрАТ «Львівобленерго» визначено інтегральні показники ефективності управління оборотними активами.

Ключові слова: оборотні активи, інтегральна оцінка, ефективність управління, енергопостачальні підприємства.

Витвицькая У.Я., Андрийчук И.В., Петрунив Д.В. ИНТЕГРАЛЬНАЯ ОЦЕНКА ЭФФЕКТИВНОСТИ УПРАВЛЕНИЯ ОБОРОТНЫМИ АКТИВАМИ НА ПРИМЕРЕ ОТЕЧЕСТВЕННЫХ ЭНЕРГОСНАБЖАЮЩИХ ПРЕДПРИЯТИЙ

В статье рассмотрены современные научно-методические подходы к трактовке управления оборотными активами предприятий. Сформирована модель интегральной оценки уровня управления оборотными активами энергоснабжающих предприятий. На примере ОАО «Прикарпатьеоблэнерго» и ЗАО «Львовоблэнерго» определены интегральные показатели эффективности управления оборотными активами.

Ключевые слова: оборотные активы, интегральная оценка, эффективность управления, энергоснабжающие предприятия.

Vitvitska U.Ya., Andriichuk I.V., Petruniv D.V. INTEGRATED EVALUATION OF THE EFFICIENCY OF MANAGEMENT BY REDUCING ASSETS AT THE EXAMPLE OF DOMESTIC ENERGY SUPPLY ENTERPRISES

The article deals with modern scientific and methodical approaches to the interpretation of management of current assets of enterprises. The model of the integrated estimation of the level of management of the circulating assets of power supply enterprises is formed. An example of the PJSC "Prykarpattiaoblenergo" and PJSC "Lvivoblenergo" is an integral indicator of the efficiency of management of current assets.

Key words: current assets, integral estimation, efficiency of management, power supply enterprises.

Постановка проблеми. У сучасних економічних реаліях ефективного здійснення операційної діяльності вітчизняних підприємств та її розвиток значною мірою залежать від рівня їх платоспроможності та ліквідності. Зокрема, нагальною проблемою для українських підприємств є пошук шляхів покращення використання оборотних активів. Одним із напрямів підвищення ефективності застосування оборотних активів є забезпечення відповідного рівня управління ними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретично-методичним і прикладним засадам управління оборотними активами підприємств присвячено наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених, зокрема роботи І.О. Бланка, А.М. Поддєрьогіна, В.В. Ковальова, Ю.О. Швеця, А.В. Скворцової, В.Г. Баранової, С.М. Гоцуляк, І.В. Олександренко, Е.О. Юрія, Н.А. Дехтяр, О.В. Дейнеки, Т.М. Черноус, О.С. Бондаренко, В.І. Чобітка.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проте гостра нестача оборотних активів та їх визначальна роль у забезпеченні відповідного рівня фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності вітчизняних підприємств, зокрема енергопостачальних, роблять актуальним вивчення питань,

пов'язаних з підвищенням ефективності управління оборотними активами.

Мета статті полягає в обґрунтуванні теоретико-методологічних засад інтегральної оцінки ефективності управління оборотними активами підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Управління оборотними активами – це процес, під час здійснення якого необхідно враховувати наявність значної кількості активів підприємства, які формуються за рахунок оборотних активів, а також потребують індивідуального підходу до управління ними; високу динаміку трансформації видів оборотних активів; вирішальне значення у забезпеченні платоспроможності, ліквідності, рентабельності та інших результатів діяльності підприємства [1].

Зокрема, І.А. Бланк [2] розуміє поняття управління оборотними активами як процес формування необхідного обсягу та складу оборотних активів, їх раціоналізацію та оптимізацію структури джерел їхнього фінансування.

А.М. Поддєрьогін [3] процес управління оборотними активами розглядає як комплекс заходів, спрямованих на забезпечення умов оптимізації та безперервного процесу їхнього обсягу, формування

їхнього достатнього обсягу, раціональної структури та ефективної організації їх використання.

Автори [4, с. 230] відзначають, що управління оборотними активами необхідне для оптимізації задоволення потреб у закупівлі різних елементів оборотних активів, забезпечення відповідності їх обсягів обсягам фінансово-господарської діяльності, максимізації прибутку та мінімізації витрат за допустимого рівня ризику.

У праці [5, с. 572] управлінням оборотними активами розглядають як сегмент загальної фінансової стратегії підприємства, спрямований на забезпечення необхідної потреби в оборотних активах та джерелах їх фінансування, для забезпечення стабільної ефективності діяльності та фінансової самостійності суб'єкта господарювання.

О.С. Бондаренко [6] виокремлює основні напрями управлінських рішень щодо забезпечення ефек-

тивного управління оборотними активами, такі як управління дебіторською заборгованістю; управління грошовими коштами та поточними фінансовими інвестиціями; управління запасами.

З метою здійснення інтегральної оцінки ефективності управління оборотними активами ми запропонували використати теоретично-методичний підхід, який враховує основні показники ефективності управління оборотними активами. Сформований алгоритм проведення інтегральної оцінки представлено на рис. 1.

Джерелом вихідної інформації для проведення дослідження є фінансова звітність енергопостачальних підприємств, представлена на їхніх офіційних сайтах.

Проведені дослідження дали змогу відібрати такі критерії для розрахунку інтегрального показника ефективності управління оборотними активами під-

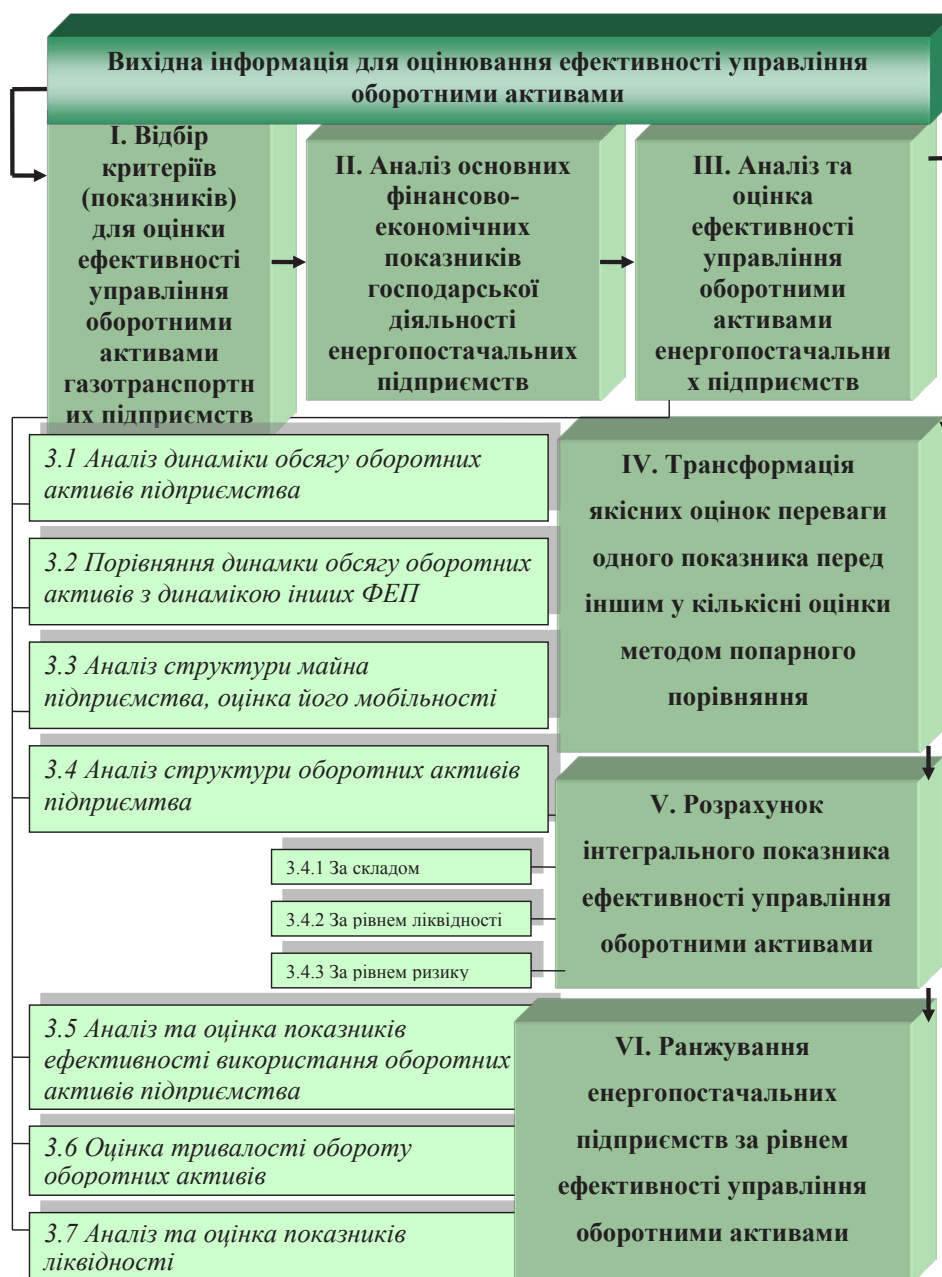

Рис. 1. Алгоритм проведення інтегральної оцінки ефективності управління оборотними активами енергопостачальних підприємств

приємств: коефіцієнт загальної ліквідності, част. од. (П1); коефіцієнт швидкої ліквідності, част. од. (П2); коефіцієнт абсолютної ліквідності, част. од. (П3); чистий оборотний капітал, тис. грн. (П4); коефіцієнт оборотності оборотних активів, об. (П5); тривалість одного обороту оборотних активів, днів (П6); коефіцієнт оборотності запасів, об. (П7); тривалість одного обороту запасів, днів (П8); коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості, об. (П9); тривалість погашення дебіторської заборгованості (тривалість кредиту покупцям), днів (П10); коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості, об. (П11); тривалість погашення кредиторської заборгованості, днів (П12); коефіцієнт завантаження, грн./грн. (П13); коефіцієнт рентабельності оборотних активів, част. од. (П14).

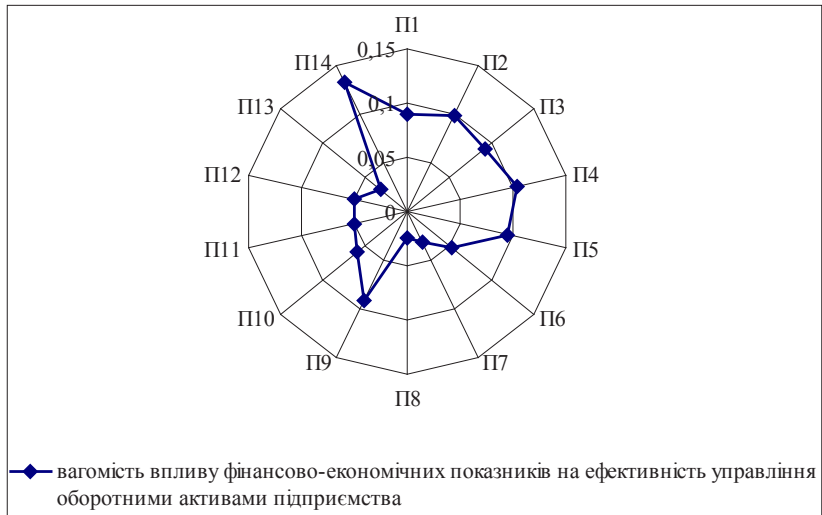

Рис. 2. Вагомість впливу фінансово-економічних показників на ефективність управління оборотними активами підприємства

Наступним етапом проведення інтегральної оцінки є визначення величини вагомості кожного відібраного критерію, для чого доцільно використати метод попарних порівнянь, описаний В.Ф. Оберемчуком [7]. Цей метод передбачає здійснення трансформації якісних оцінок переваги одного показника перед іншим у кількісні оцінки за табл. 1.

Таблиця 1

Трансформація якісних оцінок переваги одного показника перед іншим у кількісні оцінки [7]

Якісна оцінка	Кількісна оцінка, балів
Обидва порівнювані показники збігаються	1
Перший показник дещо перевищує другий	2
Перший показник перевищує другий	3
Перший показник набагато перевищує другий	4

Розрахунок інтегрального показника ефективності управління оборотними активами підприємства (P_{INT}) слід здійснювати за формулою:

$$P_{INT} = \sum O_i \cdot B_i, \quad (1)$$

де O_i – оцінка i -го критерію за відповідною ознакою;

B_i – вагомість i -го критерію.

Для визначення інтегрального показника ефективності управління оборотними активами запропоновано використовувати інтервали зміни показників, а саме коефіцієнта загальної ліквідності, коефіцієнта оборотності оборотних активів, тривалості одного обороту виробничих запасів та коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості, сформовані у праці [8].

З метою оцінки решти відібраних показників враховують мінімальний та максимальний рівні за досліджуваний період.

Показники перетворюють на бали за відповідною шкалою (значення від одиниці до п'яти).

Залежно від отриманого значення інтегрального показника ефективності управління оборотними активами підприємства вибрані енергопостачальні підприємства ранжують.

Класифікаційні ознаки рівня інтегрального показника ефективності управління оборотними активами підприємства представлено в табл. 2.

Відповідно до сформованої методології проведемо розрахунок інтегрального показника ефективності управління оборотними активами енергопостачальних підприємств на прикладі ПАТ «Прикарпаттяенерго» та ПрАТ «Львівобленерго».

Визначаємо за допомогою методу попарних порівнянь вагомість оціночних показників, використовуючи статистичну інформацію [9; 10].

Результати проведених розрахунків зобразимо на рис. 2.

Одержані результати доводять, що найбільший вплив на ефективність управління оборотними активами підприємства мають такі фінансово-економічні показники: коефіцієнт рентабельності оборотних активів (0,132034); коефіцієнт швидкої ліквідності (0,103741); коефіцієнти абсолютної ліквідності, оборотності оборотних активів і чистий оборотний капітал (близько 0,094); коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості та коефіцієнт загальної ліквідності (у межах 0,09).

Оцінку кожного критерію проведено за п'ятибальною шкалою. Шкала була взята єдина для

Таблиця 2

Класифікаційні ознаки рівня інтегрального показника ефективності управління оборотними активами підприємства

Значення інтегрального показника ефективності управління оборотними активами підприємства	Клас інтегрального показника	Рівень інтегрального показника ефективності управління оборотними активами підприємства
4,21–5,0	I	Дуже високий
3,41–4,20	II	Високий
2,61–3,40	III	Середній
1,81–2,60	IV	Низький
1,0–1,80	V	Дуже низький

Таблиця 3

**Кількісна оцінка показників ефективності управління оборотними активами
ПАТ «Прикарпаттяобленерго» та ПрАТ «Львівобленерго»**

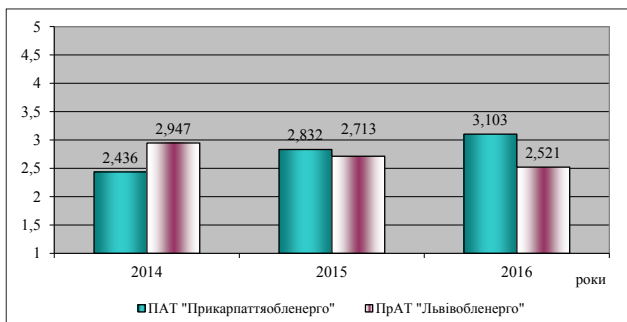
Показники	ПАТ «Прикарпаттяобленерго»			ПрАТ «Львівобленерго»		
	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік
П1	1	1	2	1	1	1
П2	1	1	2	1	1	1
П3	1	1	1	2	1	1
П4	1	2	2	1	2	1
П5	5	5	5	5	5	5
П6	5	5	5	4	4	4
П7	5	4	4	3	2	1
П8	1	1	1	1	1	1
П9	5	5	5	5	5	5
П10	1	2	2	5	5	4
П11	3	3	4	5	5	5
П12	1	1	3	5	4	4
П13	1	1	3	5	4	4
П14	3	5	4	2	1	1

ПАТ «Прикарпаттяобленерго» та ПАТ «Львівобленерго» для того, щоб порівняти розрахований інтегральний показник ефективності управління оборотними активами.

Кількісні оцінки критеріїв представлені в табл. 3.

Використовуючи розрахункові значимості (вагомість) кожного показника та їх кількісні оцінки (табл. 3), за допомогою формули 1 ми розрахували інтегральний показник ефективності управління оборотними активами ПАТ «Прикарпаттяобленерго» та ПрАТ «Львівобленерго».

Проведені розрахунки інтегрального показника ефективності управління оборотними активами ПАТ «Прикарпаттяобленерго» та ПрАТ «Львівобленерго» (рис. 3) свідчать про те, що за досліджуваній період (2014–2016 роки) інтегральний показник ефективності управління оборотними активами у ПАТ «Прикарпаттяобленерго» з кожним роком зростає.

Рис. 3. Результати розрахунку інтегрального показника ефективності управління оборотними активами ПАТ «Прикарпаттяобленерго» та ПрАТ «Львівобленерго»

Зокрема, інтегральний показник максимального значення досягає у 2016 році, а саме 3,103, а найнижчим у ПАТ «Прикарпаттяобленерго» показник був у 2014 році, а саме 2,436. Щодо показників, котрі найбільш суттєво впливають на рівень інтегрального показника ефективності управління оборотними активами ПАТ «Прикарпаттяобленерго», то це коефіцієнт оборотності оборотних активів, коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості, коефіцієнт рентабельності оборотних активів.

На відміну від ПАТ «Прикарпаттяобленерго», інтегральний показник ефективності управління оборотними активами у ПрАТ «Львівобленерго» за досліджуваній період (2014–2016 роки) має негативну тенденцію до поступового зниження. Так, максимальним значення показника у ПрАТ «Львівобленерго» було у 2014 році, а саме 2,947. У наступні роки значення інтегрального показника ефективності управління оборотними активами було таким: у 2015 році 2,713, у 2016 році 2,521. Найбільший вплив на показник мали коефіцієнт оборотності оборотних активів та коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості.

Згідно з класифікаційними ознаками (табл. 2) проведено ранжування енергопостачальних підприємств ПАТ «Прикарпаттяобленерго» та ПрАТ «Львівобленерго».

Проведені дослідження свідчать про те, що клас інтегрального показника ефективності управління оборотними активами ПАТ «Прикарпаттяобленерго» за досліджуваній період зростає з низького у 2014 році до середнього у 2016 році.

У ПрАТ «Львівобленерго» клас інтегрального показника знижується із середнього рівня у 2014 році до низького у 2016 році.

Висновки. Отже, запропонована методика дає змогу визначити рівень інтегрального показника ефективності управління оборотними активами підприємств галузі виробництва та передачі електроенергії з урахуванням зовнішніх та внутрішніх факторів впливу.

Таким чином, у результаті проведених розрахунків встановлено, що рівень управління оборотними активами у ПрАТ «Львівобленерго» за досліджуваній період є нестабільним та має тенденцію до погіршення, оскільки розрахований інтегральний показник у 2016 році знижується приблизно на 7% порівняно з 2015 роком. Це означає, що фінансово-економічний стан підприємства поганий, а рівень ефективності управління оборотними активами низький.

В результаті проведених розрахунків встановлено, що рівень управління оборотними активами ПАТ «Прикарпаттяобленерго» за досліджуваній період має тенденцію до покращення, адже темпи росту інтегрального показника ефективності управління оборотними активами підприємства у 2016 році складають 109,6% порівняно з 2015 роком, проте,

як уже зазначалось, клас інтегрального показника залишається середнім.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бланк І.А. Управление капиталом: уч. курс. Киев: Эльга, Ника-Центр, 2004. 576 с.
2. Бланк І.О., Ситник Г.В. Управление финансами предприятий: підручник. Київ: КНЕУ, 2006. 780 с.
3. Поддєрьогін А.М. Финансовый менеджмент: підручник. Київ: КНЕУ, 2008. 536 с.
4. Чобіток В.І., Пятиколотова К.С. Управление оборотными активами предприятия: теоретический аспект. Вісник економіки транспорту і промисловості: зб. наук.-практ. ст. № 41. Харків: Вид-во Укр ДАЗТ, 2013. С. 230.
5. Дехтяр Н.А., Дейнека О.В., Черноус Т.М. Управление оборотными активами предприятия. Экономика та суспільство. 2017. Вип. 8 С. 572. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/8_ukr/97.pdf.
6. Бондаренко О.С. Методологічні основи управління оборотними активами підприємств. Інвестиції практика та досвід. 2008. № 4. С. 40–44.
7. Оберемчук В.Ф. Стратегія підприємства: короткий курс лекцій. Київ: МАУП, 2000. 128 с.
8. Кореніцина Т.В., Іванова Г.М. Інтегральна оцінка ефективності управління фінансуванням оборотних активів будівельних підприємств Донецької області. Інноваційна економіка. 2013. № 1. С. 115–119.
9. Річна фінансова звітність ПАТ «Прикарпаттяобленерго». URL: <http://www.oe.if.ua>.
10. Річна фінансова звітність ПрАТ «Львівобленерго». URL: <http://www.loe.lviv.ua>.

УДК 658:005.334](043.5)

Гончар М.Ф.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва
Національного університету «Львівська політехніка»*

МОДЕЛЬ ПОЛІКРИТЕРІАЛЬНОГО ВИБОРУ ІНСТРУМЕНТІВ СТРЕС-МЕНЕДЖМЕНТУ

У статті запропоновано модель полікритеріального вибору інструментів стрес-менеджменту, що враховує комплекс обґрунтованих критеріїв цього вибору, таких як досягнення встановлених цілей з урахуванням розмірів підприємства, рівень необхідного програмно-технічного забезпечення, кваліфікація персоналу, визначеність критичних небажаних відхилень, досягнення цілей у встановлені терміни, рівень об'єктивності висновків, економічний ефект від застосування, можливість застосування в умовах нестабільності середовища функціонування, а також достатність інформаційного забезпечення для застосування інструмента. Наведено основні етапи зазначеної моделі, представлено їхнє змістове наповнення. Розглянуто можливість практичного використання моделі полікритеріального вибору інструментів стрес-менеджменту на прикладі СП «Сферос-Електрон».

Ключові слова: відхилення, інструмент, модель, стрес-менеджмент, управління.

Гончар М.Ф. МОДЕЛЬ ПОЛІКРИТЕРІАЛЬНОГО ВИБОРА ІНСТРУМЕНТІВ СТРЕС-МЕНЕДЖМЕНТА

В статье предложена модель поликритериального выбора инструментов стресс-менеджмента, которая учитывает комплекс обоснованных критериев этого выбора, таких как достижение установленных целей с учетом размеров предприятия, уровень необходимого программно-технического обеспечения, квалификация персонала, определенность критических нежелательных отклонений, достижение целей в установленные сроки, уровень объективности выводов, экономический эффект от применения, возможность применения в условиях нестабильности среды функционирования, а также достаточность информационного обеспечения для применения инструмента. Приведены основные этапы указанной модели, представлено их содержательное наполнение. Рассмотрена возможность практического использования модели поликритериального выбора инструментов стресс-менеджмента на примере СП «Сферос-Электрон».

Ключевые слова: отклонение, инструмент, модель, стресс-менеджмент, управление.

Honchar M.F. MODEL OF POLYCRITERIAL SELECTION OF STRESS MANAGEMENT INSTRUMENTS

In the article the model of polycriterial selection of stress management instruments has been proposed, where there is considered a complex of well-grounded criteria of such a selection: set goals achievement considering the size of an enterprise, the level of the necessary software-hardware provision, personnel qualification, distinctness of critical undesirable deviations, goals achieving in the limits of the qualifying period, the level of conclusions objectivity, affordability of application, possibility of application in the conditions of institutional environment instability, as well as data ware sufficiency for the instrument implementation. The main stages of the mentioned model have been described and their content has been presented. The practical use possibility of the polycriterial selection model of stress management instruments is examined by the example of "Spheros-Electron" JV.

Key words: deviation, instrument, model, stress management, administration.

Постановка проблеми. Реалії сьогодення свідчать про актуалізацію дослідження інструментів стрес-менеджменту на підприємствах. Отже, акцентується увага на важливості впливу на ситуації, в яких компанія, її підрозділи, підсистеми, працівники зазнають стресу через дію екстремальних чинників, які не є органічними для їхнього функціонування та приводять до істотних негативних наслідків. Інструменти формування та використання систем стрес-менеджменту на підприємствах супроводжують та підтримують процес управління критичними неба-

жаними відхиленнями на всіх рівнях організаційної структури управління, інтегруючи в собі функції планування, організування, мотивування, контролювання та регулювання.

Вибір і використання того чи іншого інструмента стрес-менеджменту повинен здійснюватися обґрунтовано. При цьому слід враховувати те, що критичні небажані відхилення зазвичай мають часовий характер вияву, тому важливо своєчасно їх відслідковувати та шляхом впливу на них з використанням певних інструментів звужувати так звані